

IJTIMOY TARMOQLARNING IJTIMOY AXLOQIY TARAQQIYOTIGA TA`SIRI

¹G`afforov Behruz Nurillo o`g`li,

²Norov Muhridin Ravshan o`g`li,

³Eshturdiyev Murodxon Lazizxon o`g`li

^{1,2,3}Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent

Axborot texnologiyalari universtituti Samarqand filiali,

Pochta aloqalari fakulteti,

1-bosqich talabalari ilmiy maqolasi,

Tel: +998 281-28-01.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7442027>

Annotatsiya: Ushbu maqolam bugungi kundagi zamonaviy axborot texnologiyalari rivojlanayotgan davrdagi ilg`or texnologiyalardan biri bo`lgan ijtimoiy tarmoqlar va ularning kelajak yosh avlodga berayotgan eng katta zararli tomonlari, ularning zamonamiz olimlar tomonidan qay darajada izlanishlar va amaliy yechimlar topayotganligi hamda buning qay darajada muhimligini batafsil yoritib berishga harakat qildim. Shuningdek ashaddiy vaqt o`g`risining siz bilmagan xunarlarini ochib bermoqchi bo`ldim.

Kalit so`z: Axborot, Xavfli zararkunanda, Ijtimoiy tengsizlik, Kiber Buling, Kibernetika, Hip-poy, Kiber hujum, Kuzatuvchi qurilmalar, Ayg`oqchi

Tarmoq girdobi. Kunning, yilning va asrning eng ilg`or ixtirosi - xalqaro o`rgimchak to`ri bizning hayotimizning bosh qahramoniga o`zimizdan ham yaxshiroq aylanib oldi. Bular ushbu o`zimiz bilgan "Telegram", "Instagram", "YouTube", "Facebook" va hokazolar hisoblanadi. Qanchalik nomini sanashga harakat qilmaylik bunaqa texnologiyalar kundan-kunga ko`payib bormoqda. Albatta vaqt o`tib borgan sari yana yangidan - yangi zamonaviy texnologiyalarni ishlab chiqishmoqda. Bu siz va mening kundalik hayotimizga chinakamiga o`rgimchakning to`ridek o`rnashib olgan "xavfli zararkunanda"lar hisoblanadi. Ushbu maqolam orqali ijtimoiy tarmoqlarning qanchalik darajadagi zararkunanda va xavfli ekanligini isbotlab bermoqchiman va shuningdek bunaqa xavfni qanday qutilish va o`zimizni oz bo`lsada uzoqroq saqlashni bazi-bir usullari ni va tavsiyalarimni keltirib o`tmoqchiman. Ijtimoiy tarmoqlar va umuman olganda xalqaro o`rgimchak to`rining sizga anchagina begona va hali eshitmagan xunarleri bisyorgina. Bu to`rning qanchalik chigal va murakkab tuzilganligini sizning tasavvuringizga sig`dirishingiz anchagina qiyin. Bilasizmi nimaga aynan XXI asrning aksar yoshlari ilm olishga kelganda avvalgi zamon yoshlariga nisbatan anchagina sustlashib qolgan? Nimaga hozirgi kunda aynan avvalgi al-Xorazmiy, Abu Rayxon Beruniy va boshqa yetuk olimlarni kashf qilaolmiyabmiz? Bilasizmi buning oddiygina javobi bor u ham bo`lsa biz

o`zimizga “Ijtimoiy tarmoqlar” degan eng yaqin dushmanlarni kashf qildik xolos. Sizga bu qanchalik g`alati tuyulmasin ammo juda ham achinarli holat.

Siz mening fikrlarimga qarshi anchagina faktlar aytib tashlashingiz aniq. Yani quyidagicha tariff berishingiz mumkin albatta:

-Ijtimoiy tarmoqlar orqali biz anchagina ma`lumot va yangidan – yangi bilimlarni olamiz.

-Ular bizning uzoqdagi qadr don insonlarimiz bilan istalgan vaqtda istalgan joyda suxbat qurishimiz yoki hol ahvol so`rashimizni imkonini beradi.

-Ijtimoiy tarmoqlar orqali uydan chiqmasdan istalgan maxsulotlarimizga buyurtma beraolamiz.

-Bular bizning biznesdagi eng asosiy yordamchilarimiz hisoblanadi.

Umuman olganda bunaqa tariflarni juda ham ko`pini keltirishingiz aniq. Lekin ishoning maqolani to`liq o`qib chiqqaningizdan so`ng sizning Ijtimoiy tarmoqlarga bo`lgan fikringiz anchagina o`zgaradi. Yuqorida sizning nomingizdan Ijtimoiy tarmoqlarning bizlarga foydali jihatlarni keltirib o`tdim. Ana endi esa Ijtimoiy tarmoqlarni o`zimni nomimdan siz bilmagan usha “G`alamiz” jihatlarni aniq faktlar bilan keltirib o`taman.

Ijtimoiy tarmoqlarga kitobiy tilda ozroq tushuncha berib o`taman. Zamonaviy jamiyat texnologiyaga botgan. Biz smartfon va qurilmalarga yopishib qolganmiz. Hamma narsa, jumladan, ijtimoiylashuv uchun ilova mavjud. Inson aloqasi Instagram, Facebook va Twitter kabi akkauntlar bilan yuzma-yuz muloqot qilishdan ko'ra ekrandagi so'zlar va fotosuratlariga qisqartirildi. Qiziqarli va qulay bo'lsa-da, ijobiy va salbiy ta'sirlar bitta savolni berish uchun etarli:

-Bu Ijtimoiy tarmoq chinakamiga miyya uchun foydami? Axir Tarmoqlarni insoniyatga foyda keltirish uchun yaratilmaganmide?

Bilassizmi qaysidur manoda chinakamiga insonning miyyasi uchun juda kata malumotlar turini hosil qilib berishi mumkin. Yani kengaytirilgan xotirani nazarda tutyabman. Aslida xotira- bu miya vazifani bajarish yoki xatti-harakatni bajarish uchun kerak bo'lganda ma'lumotlarni kodlaydigan, saqlaydigan va eslab turuvchi funksiya. Xotirani eslab qolish jarayoni (neyron faoliyatini takrorlash orqali o'tmishda saqlangan xotiralarni olish qobiliyati) ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish bilan osonlashadi.

Kornell universitetining 79 nafar talabasi ishtirokida olib borilgan bir tadqiqot ijtimoiy media qanday ekanligini ta'kidlaydi miya faoliyatini yaxshilaydi xotira. Talabalarning har biriga o'z tajribalarini hujjatlashtirish, ularni hissiy intensivlik bo'yicha baholash buyurildi, so'ngra ulardan qaysi biri ijtimoiy tarmoqlarda baham ko'rgani haqida so'raldi. Haftada ikkita testdan so'ng, talabalar hissiy

intensivlik darajasidan qat'i nazar, onlaynda baham ko'rgan tajribalarini yaxshiroq eslab qolishdi.

Ijtimoiy tarmoqar odamlar uchun yana bir bemani **Baxt tuyg`ularini** beradi. Ijtimoiy tarmoqlar foydalanuvchilar postlar bo'ylab tinimsiz aylanib, o'z hayotlari, tashqi ko'rinishi yoki kasblarini do'stlari bilan solishtirganda ruhiy tushkunlik manbai bo'lishi mumkin bo'lsa-da, ijtimoiy tarmoqlar baxtni qo'zg'atishi mumkin. Ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishdan baxtiyorlik hissi ijtimoiy aloqalardan kelib chiqadi.

Michigan davlat universiteti Facebook foydalanuvchilari o'rtasida tadqiqot o'tkazdi. Ijtimoiy tarmoqdagi postlar orqali hamdardlik bilan yordam ko'rsatgan foydalanuvchilar farovonlik va o'zini o'zi qadrlash darajasi oshgan, passiv foydalanuvchilar esa yo'q.

Dopamin va serotonin, miyadagi nerv hujayralariga kimyoviy xabarlar yuboradigan neurotransmitterlar, bu ijtimoiy aloqani boshdan kechirayotganda mavjud. Neurotransmitterning chiqarilishi baxt va mukofot hissi bilan bog'liq.

Tarmoq girdobida cheksiz ma'lumotlar bilan suzib yurgan odam vaqtini qanday o'tganini his qilmaydi ham. Bir kishi kuniga o'rtacha 144 daqiqani ijtimoiy tarmoqlardagi akkauntlarini tekshirishga sarflaydi. 81% ijtimoiy media ularning hayotiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini ta'kidlagan bo'lsa-da, ijtimoiy tarmoqlardan tez-tez foydalanish salbiy ta'sir ko'rsatadi odamlarning miya va asab tizimi uchun xavflar mavjud. Ruhiy salomatlik buzilishlar, diqqat kabi kognitiv qobiliyatlarning pasayishi va jismoniy kasalliklar. Keling, batafsil ko'rib chiqaylik.

Diqqatning qisqarishi

Televizor ko'rayotganda va qog'oz yozishda Facebook sahifalarini aylanib chiqish eng yaxshi holatda ko'p vazifaga o'xshab ko'rinishi mumkin, ammo bu miyaga qanday ta'sir qiladi?

Diqqatning to'rt turi mavjud.

1. **Barqaror** -uzoq vaqt davomida bitta stimulg'a e'tibor qaratish qobiliyati
2. **Tanlangan** -qaysi stimulg'a e'tibor berishni tanlash qobiliyati
3. **O'zgaruvchan**- turli xil kognitiv stimullar bilan vazifalar o'rtasida almashish qobiliyati
4. **Bo'lingan**- bir vaqtning o'zida bir nechta vazifalarni bajarish qobiliyati

Bir vaqtlar doimiy e'tibor eng muhim mahorat edi, ammo ijtimoiy tarmoqlarning haddan tashqari foydalanuvchilari doimiy e'tiborning sezilarli darajada pasayishini va o'zgaruvchan va bo'lingan e'tiborning ko'payishini ko'rsatadi. Kengaytirilgan ko'p vazifalilik, ehtimol, ijtimoiy medianing ijobiy jihati kabi

ko'rinadi; **biroq, o'sish ijtimoiy tarmoqlardan tashqari sozlamalarga taalluqli emas.**

Daniya Texnik Universiteti tadqiqot o'tkazdi, natijada ijtimoiy tarmoqlar e'tibor jarayonini o'zgartirmoqda miya va inhibitsion nazorati uchun mas'ul bo'lgan kulrang moddalarni kamaytirish,, xotira, nutq va hissiy idrok (Lorenz-Spreen va boshq., 2019). O'zgarishlar diqqat etishmasligi giperaktivligi buzilgan odamning miyasiga o'xshaydi (DEHB) - e'tiborsizlik, giperaktiv xatti-harakatlar va impulsivlik bilan tavsiflangan neyrorivojlanish holati.

O'rtacha, biz daqiqada taxminan 15 marta miltillaymiz. Elektronikaga ta'sir qilganda, bu raqam yarmiga qisqartiriladi. Bizning asab tizimimiz ko'rishimizni tartibga soladi. Miya vizual ma'lumotlarni qayta ishlaganda, u atrof-muhitdagi tasvirlarga e'tibor qaratishimizga yordam beradi. Ijtimoiy tarmoqlarda o'tkaziladigan soatlar soni ortib borayotganligi sababli (ijtimoiy tarmoq saytlari orqali e'lon qilingan vizual kontent bilan birga) natijada ko'rishning xiralashishi, ko'zlar yonishi va ko'zni zo'riqishidan bosh og'rig'i paydo bo'ladi. Aslida, bu ko'rish muammolari shunchalik keng tarqalganki, endi uning belgilari uchun tashxis qo'yilgan - *Kompyuter ko'rish sindromi*. Odamlar ta'sirchan. O'z-o'zini hurmat qilishning pastligi kattalar, o'smirlar va tengdoshlari bilan moslashishga yoki ishda yoki maktabda birinchi taassurot qoldirishga intilib, o'zini past his qiladigan va o'zini past his qiladigan bolalarda keng tarqalgan. Ijtimoiy tarmoqlar ushbu zararli his-tuyg'ularni kuchaytirishi mumkin, chunki bu platformalarning barchasi bir narsaga qaratilgan. Tashqi taqdimot.

The Center For tomonidan 2012 yilda o'tkazilgan tadqiqot ovqat yeyish Facebook foydalanuvchilarining 30% dan ortig'i o'zlarini do'stlarining ijtimoiy tarmoqlarda joylashtirilgan fotosuratlarini bilan solishtirganda xafa bo'lishlarini aniqladilar. Biror kishi o'zining Facebook akkaunti uchun fotosuratlarini tahrirlashi mumkin, lekin dunyoda yuzma-yuz bo'lganda, bu variant emas.

Cyberbullying Bezorilik faqat yuzma-yuz sodir bo'lmaydi. Kiberbulling paytida amalga oshiriladigan tahdidli xatti-harakatlar nafaqat mish-mishlar, jinsiy tahdidlar va kamsituvchi so'zlar kabi tahdidli xabarlarini yuborish, balki kamsitishga qaratilgan shaxsiy ma'lumotlar va fotosuratlarini almashishni ham o'z ichiga oladi.

Ijtimoiy tarmoqlarga doimiy kirish imkoniyati bilan kiberbullingdan qochish qiyin. Baham ko'rilgan ma'lumotlar, ehtimol, doimiy bo'lib, shaxsning obro'siga sezilarli ta'sir qiladi. Stress tashvish, depressiya va hatto o'z joniga qasd qilishga olib kelishi mumkin.

Bundan tashqari Ruhiiy salomatlik ta'siri, tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, zo'ravonlik putamen va kaudatdagi miya hajmini kamaytiradi. Miyaning bu ikki qismi xotiralar kelajakdagi xatti-harakatlarga qanday ta'sir qilishi uchun javobgardir. Ijtimoiy media saytlari, xususan Facebook, tashvish, depressiya, o'zini past baho va narsistik shaxsga olib kelishi mumkin.

Psixiatrik kasalliklar va ijtimoiy tarmoqlar o'zaro bog'liq bo'lgan turli omillar - zo'ravonlik, o'zini pastlik hissi, izolyatsiya. Ijtimoiy media platformalariga haftasiga kamida 58 marta tashrif buyurgan o'smirlar va o'smirlar ustidan o'tkazilgan bir tadqiqot shuni ko'rsatdiki, ijtimoiy tarmoqlar orqali shaxsiy muloqotlar shaxsiy bo'lmaganligi sababli, ijtimoiy jihatdan uch barobar ko'proq izolyatsiya qilingan.

Ikkinchi tadqiqotda Yuta kollejining 435 nafar bitiruvchisi Facebook'dagi boshqa foydalanuvchilarning postlarini ko'rgandan keyin "hayot adolatli emas" deb o'zlarini his qilishgan. Ijtimoiy tarmoqdagi xabarlarga asoslangan boshqalar baxtliroq degan asosiy taxmin depressiyaga yordam beradi. O'zaro ta'sirlar va tajribalar rivojlanayotgan miyani, jumladan, ijtimoiy mediani shakllantiradi. Miyaning old qismi diqqat, inhibitsiyon, muammolarni hal qilish va xotira uchun javobgardir. Ijtimoiy tarmoqlar, ayniqsa, ushbu funktsiyalarga ta'sir qiladi. Ijtimoiy tarmoqlar tufayli ularning e'tiborlari ko'p vazifani bajarishda tezroq bo'lsa-da, bitta vazifani bajarish uchun ko'proq vaqt ketadi. Ularning kognitiv qobiliyatlari normal rivojlanish naqshlariga rioya qilishdan ko'ra pasayishni ko'rsatadi.

Qizig'i shundaki, 9 va 10 yoshli bolalarni o'rganish *Milliy Sog'liqni saqlash institutlari* ijtimoiy media turi muhim ekanligini aniqladi. Asosan Instagram va matnli xabarlarni ishlatgan bolalar ijtimoiy mediadan kamroq mojarolar, jismoniy faollikni oshirish va kuchli ijtimoiy ko'nikmalar kabi ijobiy ta'sirlarni boshdan kechirdilar, biroq internet va televizor orqali umumiy ommaviy axborot vositalariga duch kelgan bolalar uyqu tartibsizliklar va oilaviy nizolarning kuchayishi. Tengdoshlar bilan aloqaga bo'lgan kuchli istakni ta'kidlagan holda, o'smirlar boshqa yosh guruhlariga qaraganda ijtimoiy tarmoqlardan tez-tez foydalanadilar. O'smirning prefrontal korteksi to'liq rivojlanadi. Ushbu soha motivatsiya va mukofotni nazorat qilganligi sababli, bu o'smirlarning nega impulsiv xatti-harakatlari bilan mashhurligini tushuntiradi. Ular bir zumda mamnuniyat izlaydilar. Ijtimoiy tarmoqlar ularga o'zlari xohlagan lahzali mamnuniyatni beradi, chunki ular istalgan soatda ijtimoiylashuvga kirisha oladilar.

O'smirning miyasi ham atrof-muhit stimullariga tezroq javob beradi va bu ularni ko'pincha ijtimoiy tarmoqlarda kuchayadigan ruhiy kasalliklarga (ya'ni

depressiya, tashvish va ovqatlanishning buzilishi) moyil qiladi. Biroq, ruhiy kasallik ehtimoli o'smirning ijtimoiy tarmoqlardan qanday foydalanishiga bog'liq.

O'smir psixologiga ko'ra *Pol Weigle, MD*, Ijtimoiy media aslida o'z-o'zini hurmat qilishni oshirishi mumkin va agar o'smir kuchli ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimiga ega bo'lsa, ruhiy tushkunlik kabi ruhiy kasalliklar xavfi nisbatan past bo'ladi. Ular tengdoshlari bilan ijobiy munosabatda bo'lish uchun ijtimoiy tarmoqlardan foydalanadilar. Aksincha, qo'llab-quvvatlash tizimiga ega bo'lmagan o'smirlar ruhiy kasalliklar xavfi ostida. Buning sababi, ular ijtimoiy tarmoqlardagi ijobiy postlar bilan faol shug'ullanmaydilar.

Internetdan to'g'ri foydalanmaslik oqibati

So'nggi vaqtlarda har narsaning foydasi bo'lishi qatorida zarari ham bo'lishi mumkinligin haqida unchalik bosh qotirmayapmiz. Masalan, internetning foydasi ko'pligiga shubha yo'q. Lekin undan to'g'ri foydalanmaslik oqibatida turli muammolar chiqayotgani, xatto insonni jinoyat ko'chasiga boshlayotgani ham tez-tez quloqqa chalinmoqda.

Sudning qora kursisidan o'tirgan Ali (ismlar o'zgartirilgan) internetdan foydalanishda to'g'ri yldan adashib ketgani uchun boshi egik. U ijtimoiy tarmoqlar orqali "Skorost" nomli giyohvandlik moddasi haqida ma'lumotga duch kelganida shu haqda jiddiy o'ylab ko'rmadi. Aksincha, shu yilning yanvar oyida telegram ilovasi orqali ushbu giyohvandlik moddasiga buyurtma beradi. Elektron tarzda pul to'laydi. So'ng manzili ko'rsatilgan joydan borib ushbu giyohvandlik moddasini olib, iste'mol qilib yuradi. Shu tarqqa ayshini surib yurgan Ali vaqt o'tishi bilan bu og'uga Doniyor ismli mahalladoshni ham qiziqtiradi. Shunday qilib ikki bangi bu vositaning quliga aylanadi. Jirkanch ish uchun ancha-muncha mablag'ini sarflab qo'yishadi.

Mazkur jinoyat ishida e'tiborimizni qaratadigan bir muhim jihat bor. Gap shundaki, bu ikki bangi o'rtoqlarga giyohvandlik moddasini sotuvchilar o'zlarini fosh qilmaysil uchun o'ziga xos uslubni tanlashadi. Unga ko'ra, xaridor mahsulot uchun telegram ilovasidagi maxsus bot orqali 2 gramm "Skorost" nomli giyohvandlik moddasiga buyurtma beradi. Shundan keyin elektron to'lov turi bo'lgan "Bitcoin" orqali kelishilgan mablag'ni to'laydi. O'sha bot orqali ularga "Skorost" nomli giyohvandlik moddasini qayerda turganligi haqidagi lokatsiyasini jo'natiladi. Masalan, ko'p qavatli uylar atrofidagi tashlandiq joylarga yashirilgan, biror boshqa ovloq manzilda toshlar tagiga qo'yib ketilgani bildiriladi.

Xullas, sotuvchi bu jarayonlarda qo'lga tushmaslik uchun barcha vositalarni ishga solishda internet tarmog'idan ustalik bilan foydalanishadi. Eng yomoni

oldi-sotdilarida foydani faqat xaridor ko'radi. Qo'lga tushmaslik chorasini qoyillatgan olg'irlar bora-bora o'z mijozini boshi berk ko'chalar tomon boshlaydi. Ayslu ishratga berilgan mijozlar esa oxir-oqibat sudning qora kursisiga o'tirishga majbur bo'ladi.

Qissadan hissa shuki, biz bugun turli ijtimoiy tarmoqlarga tuzoqlardan ogoh bo'lib, nima foydayu, nima zarar ekanligi haqida chuqur mulohaza qilib, aql bilan ish tutishimiz shart. Biz qanchalik ogoh, xushyor bo'lsak, hayotimiz farovonligi, baxtli kunlarimizning davomiyligi shunchalik uzoq kechadi.

Diniy hujumlar

Bugunki ilm fan va texnika rivojlanish davrida ijtimoiy tarmoklardan faydalanishning xam urni bor desak mubolaga bulmaydi. Lekin xar narsaning yaxshi va yomon , foydava zarar tamoni bulgani kabi , bu ijtimoiy tormokdan foydalanishning,jamiyatimiz rivoji , ayniksa kelajak avlodni chiroyli tarbiya kilishgafoydasi va manfaati bilan birgalikda , kelajagimiz bulgan yoshlarimizni , yuldan ozdirishga . ularga soxta goyalardan iborat davomchilarning da'vatlariga aldanib kolishlaridek jamiyatimizga zarar va ziyonlar yetayotgani xam xech birimizga sir emas . Aynan ushbu soxta davatchilar , bizning ajdodlarimizdan , bizgacha yetib kelgan guzal Islom dinimizta'limotlari . odob -axlokli , bagrikenglik , kechirimlilik . insonparvarlikdek go'zal g'oyalariga zid o'larok , o'zlarining buzgunchi g'oyalarini amalga oshirish maksadida Islom dini nikobi ostida faoliyat olib bormokdalar. Anashunday soxda da'vatchilardan ijtimoiy tarmoqda o'tirib o'rgimchakka o'xshash in Qurayotgan shaxslardan Maxmud Abdulmumin Abdulloh Zufar Abu Soloh kabi soxta davatchilarni misol qilish mumkin , bular chet elda o'tirib islom dininging muqaddas tushunchalari bo'lmish Hijrat , Jixod , Takfir kabi iboralarni o'z o'rnidan boshqa o'rinlarda qo'llab Qur'oni karimdagi oyatlar ma'nosini va mazmunini nato'g'ri talqin qilib kelmoqdalar. Biz bu o'zbek zamon da'vatchilarning davatlariga munosabat bildiradigan bo'lsok avvalo buning davomli oqibatlarini nimalarga olib kelganini yaqin sharq mamlakatlari misolida qo'rishimiz mumkin. Yaqin tarixga bir nazar solsak o'sha o'zlari chaqirayotga Shomdavlatlida minglagan begunox tinch aholining nobut bo'lib ketganini, masjidlar , madrasalar barbod qilinganini qo'zga qo'ringan islom ummatining ulomalari Rosulloh S.A.Vga munosib merozxo'rlarining shahid bo'lganliklarini ko'rishimiz mumkin. Bu qilmishliklarning natijasida o'sha yerda yashab kelayotgan aholining qanchasi ochlikdan nobud bo'ldi, Qanchalari o'z davlatlarini tashlab ketishga yani xijrat qilishga majbur bo'lishdi. Shy kunlarda xam bularning go'yoqi jihod barcha musulmonlarga farz qilinginini , shu sabab haqiqiy musulmon yoshlar Suriya kabi urush ketayotgan davlatlariga borishlari va qofirlariga qarshi urush olib

boirishi zarur ekani haqidagi soxta da'vatlari tarqatilmoqda. Bunday fitnachilarning go'yaki ushbu ummatga jihodsiz xayot yo'q kabi davolari aldanayotgan ayrim yoshlar jihod rush olib boirsh ekan deagn tor tasavvurlar bilan Suriyadagi terrorchilar safiga borib qo'shilmoqdalar. Oxir oqibatda esa ushbu aldanganlar jangu jadallarda o'lib ketmoqda. O'zi bilan Suriyaga ergashtirib olib ketgan yosh turmush o'rtoqlari , opa-singillari nasldi nasabi na'malib jangari kimsalarga xotin bo'lib norasida go'daklari och naxor tarbiyasiz xolda sarson sargardon bo'lmoqdalar. Vaxalanki Jihod arabchada jiddu jaxt g'ayrat qilmoq ma'nolarini anglatadi. Jihord o'lim ma'nosida emas Allohning diniga so'z bilan da'vat qilish ma'nosida yusaga kelgan . Islom dinida shar'iy masalalarda umum tan olingan to'rt fiqhiy mazhablarga ergashishni rad etish. "Mazhab" so'zi arabchada "yo'l", "yo'nalish", shar'iy istilohda esa "diniy masala bo'yicha muayyan mujtahid olimning fatvo chiqarish yo'li" ma'nolarini bildiradi.

Ijtimoiy tarmoqlar firibgarlar uyi

Bizning davrimizda ishlab chiqarilgan ko'plab mobil telefonlar, uyali telefonlarni yo'qotish va o'g'irlash holatlari keng tarqalishiga olib keldi. Uyali telefon o'g'irliklarining soni har qanday boshqa o'g'irlik, shu jumladan kvartiralarni o'g'irlash stavkalaridan oshib ketadi. Ushbu turdagi o'g'irlik egalaridan aloqa vositalarini olib qo'yishning juda ko'p usullari bilan hayratlanarli. Asosiy turlari - bu hiyla-nayrang, ishonchli o'yin, o'g'irlik va talonchilik. Cheating juda oddiy. Ko'chada ular kasal onaga yoki bolalarga uyga qo'ng'iroq qilishga ruxsat berish to'g'risida iltimos bilan murojaat qilishadi, bu batareyaning o'likligi va chaqiruvning dolzarbligini anglatadi. Siz tushunishingizni ko'rsatasiz va bir daqiqadan so'ng telefon sizga qaytadi, lekin hisobdagi naqd pul miqdori sezilarli darajada kamayadi - yoki qo'ng'iroq pulli raqamga amalga oshiriladi yoki ma'lum bir raqamlar kombinatsiyasi teriladi, bu sizga boshqa abonentning hisob raqamiga pul o'tkazish imkoniyatini beradi. Ba'zida qurbonlarning o'zlari o'g'irlikdan keyin ularning soddaligidan hayratda qolishadi. Masalan, avtobus bekatida sizdan uyali telefon berishingiz so'raladi, deyishadi, siz zudlik bilan qo'ng'iroq qilishingiz kerak. Siz tushunishingizni ko'rsatasiz, va tajovuzkor suhbat paytida sizdan uzoqlashadi va ma'lum bir daqiqada sherikning mashinasiga o'tirib, telefoningiz bilan chiqib ketadi. Ishonch o'yini - bu aldashning bir shakli. Jinoyatchi zaryadsizlangan telefon batareyasini nazarda tutgan holda, shoshilinch qo'ng'iroq qilish uchun SIM kartasini qurilmangizga kiritishni so'raydi. Keyin u mashinaga o'tirguncha raqam kutguncha kutib turishni so'raydi va telefonini sizga omonat sifatida qoldiradi. Uzoq kutishdan so'ng, sizning qo'lingizda mahorat bilan yasalgan qo'g'irchoq borligini tushunasiz. Xuddi shu qo'g'irchoqlar tez-tez havaskorlarga ozgina pul evaziga

texnik jihatdan ilg'or modelni sotib olish uchun sotiladi.

Qora tuynuk yoxud –Dark Web

Darknet yoki qorong'u (noqonuniy) internet faqat jinoyatchilar kirishi mumkin bo'lgan xavfli va noqonuniy joy bilan bog'liq. Bu stereotip haqiqatdan juda uzoqdir. Keling, buni aniqlaylik!

Darknet foydalanuvchilarining aksariyati shaxsiy hayot, anonimlik yoki internetda yangi narsalarni qidiradigan oddiy odamlardir. Albatta, qorong'u tarmoqning anonimligi jinoyatchilarni o'ziga tortadi. Misol uchun, Dread kabi har qanday forumda (Reddit-ning qorong'u veb-ekvivalenti) ko'p odamlar noqonuniy moddalarni sotib olish va sotishni muhokama qilishadi. Darknet qidiruv tizimlari ko'pincha soxta hujjatlar, o'g'irlangan kartalar, xakerlarni qidirish va ko'pincha giyohvand moddalar haqida reklamalarni joylashtiradi.

Darknetdagi hamma narsa noqonuniy bo'lmasa ham, o'z-o'zidan savol tug'iladi: agar siz ochiq tarmoqdan foydalanishingiz mumkin bo'lsa, nima uchun kimdir bu yerga kiradi? Har kimning sabablari har xil. Shaxsan men Darknet veb-sahifalarni o'rganishni va forumlarni o'qishni yoqtiraman. Qandaydir dahshatli voqeani o'qiganingizda, buning hayajonli tomoni bor va siz uning haqiqiy yoki yo'qligini aniq ayta olmaysiz, chunki qorong'u tarmoq bilan siz hech qachon aniq bilmaysiz.

Ammo qorong'u tarmoqning bu qadar jozibali bo'lishining yana bir sababi bor - u Tor texnologiyasiga asoslangan. Tor — ochiq manbali loyiha bo'lib, AQSh harbiylari tomonidan saxovatli moliyalashtiriladi. Tor orqali har safar tarmoqqa kirganingizda siz kirish tarmoq tuguniga ulangan bo'lasiz. Kirish tugunlari tasodifiy tanlangan mamlakatning Tor serveridir. Bu tugun sizning kimligingizni biladi, lekin qaerga "ketayotganingizni" bilmaydi. Ulanish kirish tugunidan o'tadi va tasodifiy tanlangan mamlakatdan Tor orqali siz bemaol hohlagan manzil tomon ketishingiz mumkin bo'ladi. Qisqa qilib aytganda Tor bu foydalanuvchilar tarmoqqa ulangandan keyin ularni aynan qaysi manzilga so'rov yuborib va "nima ishlar" qilishayotganini bildirmaydigan narsa.

Endi Tor qanday ishlashini bilasiz. Darhol yana bir savol tug'iladi: qanday qilib bu tugunlarning barchasi sizning kimligingizni va qaysi sahifani ochmoqchi ekanligingizni bilishmaydi. Eng oson javob bu: butun jarayon 3 darajadagi shifrlash bilan himoyalangan. Aytgancha, shuning uchun qorong'u veb-saytlar o'z nomi bilan qorong'u veb xizmatlari deb ataladi. Hechkim hechkimni ko'rmaydi, nima qilyapti bilmaydi xuddi zimiston qorong'u joydagi kabi.

Xulosa qilib aytamanki, qorong'u tarmoq Internetning uyi emas. Va bu faqat jinoyatchilar uchun alohida Internet turi emas. Qorong'i tarmoq xuddi ko'rinadigan tarmoq kabi siz xohlagan tarzda ko'rinadi.

Xulosa

Xulosa sifatida Ijtimoiy tarmoqlarning odamzodga butunligicha zararli degan fikrga borishimiz xato hisoblanadi. Umuman olganda insoniyat zamonaviy texnologiyalarni manfaatli foydalanib ularni o`ziga tobi qilishi kerak. Ammo yuqoridagi kabi vaziyatlar tobora avj olib borgani sari insoniyat zamonaviy texnologiyalarning chinakam quliga aylanishi aniq. Buning men bilgan oddiy yechimlaridan biri sifatida shuni aytaolamanaki sizning vaqtingiz o`zingiz uchun qadrlil bo`lishi zarur. Kun kelib bu dunyodan ko`z yumayotganda yosh umr va vaqtingizni bekorchi oddiy ammo chinakamiga xavfli tuzoqlarga tushib bularni bexuda havoga sarf qilganingizdan afsuslanib qolmang.

Shu ijtimoiy tarmoqlarga ketkazgan bexuda vaqtlar yani keraksiz video va media kontentlarni ko`rishning o`rniga , o`z ustingizda ishlang. Tinimsiz mehnat qiling va shunchaki texnologiyalar va zamonaviy axborotlarni o`z izningizda boshqaring.